

Ο Μ Ι Λ Ι Α

Μ Ε Τ Α Τ Η Ν Π Ρ Ο Σ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗ.

Ὡ πόσον στηρίζουσι μὲν τοὺς ἐναρέτους εἰς τὴν ἀρετὴν, ποιοῦσι δὲ ἀναπολογήτους τοὺς ἀμαρτωλοὺς διὰ τὴν ἀμαρτίαν τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τῆς ἐπιστολῆς τοῦ θεοπνεύστου ἀποστόλου Παύλου. Ἄνθρωποι, ὅσοι ἀγαπᾶτε τὸν θεόν καὶ τὸν πλησίον, ὅσοι ἔχετε φρόνησιν εἰς τὸν νοῦν, ταπεινώσιν καὶ πραότητα εἰς τὴν καρδίαν, σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν εἰς πάντα τοῦ σώματος τὰ μέλη· εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην εἰς πάντα τὰ ὑμέτερα ἔργα· ὅσοι ἐλεεῖτε τοὺς πτωχοὺς, φιλοξενεῖτε τοὺς ξένους, ἐπισκέπτεσθε τοὺς ἀσθενεῖς· ὅσοι νηστεύετε καὶ προσεύχεσθε καὶ ἀγρυπνεῖτε· ἄνθρωποι, ὅσοι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ φυλάττετε τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς αἱ μέλισσαι μετὰ πάσης ἐπιμελείας συνάγετε τὸ γλυκύτατον τῶν ἀρετῶν μέλι· ἀκούσατε ποῖά εἰσι τῶν κόπων ὑμῶν τὰ ἀνταποδόματα, δόξα εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰρήνην παρὶ τούτου μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω. Σκύθης ὑπάρχεις τὸ γένος, Ἄραβ, Αἰγύπτιος, Ἰνδός, Ἰουδαῖος, Ἕλλην, εἴτε εὐτυχεῖ τὸ γένος σου, εἴτε δυστυχεῖ· εἴτε βασιλεὺς

ἐπὶ γῆς, εἴτε εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς αἰχμαλωσίας, μὴ διστάζης ὄλωσ. Πλούσιος ὑπάρχεις ἢ πέννης, δεσπότης ἢ δούλος, ἐλεύθερος ἢ αἰχμάλωτος, βασιλεὺς ἢ ὑπήκοος, ὁποῖου ἂν ὑπάρχῃς γένους, καταστάσεως, τάξεως, ὅταν ἐργάζεσαι τὰ ἀγαθὰ ἔργα, δόξαν ἔχεις καὶ τιμὴν καὶ εἰρήνην. » Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. » Ἐπειδὴ ὁ θεὸς οὐκ ἔστι προσωπολήπτης, εἰς τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐπιβλέπει, παρατηρεῖ δὲ μόνον τὰ ἔργα σου. » Οὐ γὰρ ἔστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. »

Δόξα, λέγει, ἄλλη δὲ ἢ δόξα τῆς ἀρετῆς, καὶ ἄλλη ἢ δόξα τοῦ κόσμου· ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς ἐστὶν ἀμάραντος καὶ ἀμετάβλητος, ἡ δόξα τοῦ κόσμου εὐκολα μαραινεται καὶ μεταβάλλεται. Ὁ ἔχων τῆς ἀρετῆς τὸν θησαυρὸν, ἐστὶ πάντοτε ἐνδοξος· ὁ ἔχων τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ, σήμερον ἐνδοξος, αὔριον ἄδοξος· ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς ἐστὶν ἀθάνατος καὶ αἰώνιος, ἡ δόξα τοῦ κόσμου ἐστὶ θνητὴ καὶ πρόσκαιρος. Ἄπο-

Ρωμ. 2.
10

Αἰ. 11.

Σειρ. 44.
33.

θνήσκουσι μὲν ὡς ἄνθρωποι καὶ οἱ φοροῦν-
τες τῆς ἀρετῆς τὸν στέφανον, ἀλλ' ἡ δόξα
αὐτῶν οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλὰ ζῆ, καὶ δια-
μένει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. » Καὶ ἡ δόξα αὐτῶν
οὐκ ἐξαληφθήσεται. » Ἀποθνήσκουσι καὶ οἱ
πλουτοῦντες τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ἀπο-
θνήσκει δὲ καὶ ἡ δόξα αὐτῶν. » Πᾶσα δό-
» ξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράν-
» θη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν. Ἡ
δόξα τῆς ἀρετῆς ἐστὶ φῶς, ὃ φωτίζει τὸν
νοῦν καὶ ὠφελεῖ τὴν ψυχὴν. » Οὕτω λαμ-
» ψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
» πων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα,
» καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν
» τοῖς οὐρανοῖς. Ἡ δόξα τῆς κοσμικῆς εὐ-
τυχίας ἐστὶ σκότος, σκοτίζον τὸν νοῦν καὶ
εὐλάπτει τὴν ψυχὴν. » Ὁ κόσμος ὅλος ἐν
» τῷ πονηρῷ κεῖται· ὅσον οὖν διαφέρει τὸ
φῶς τοῦ σκότους, καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς εὐ-
εθειας, καὶ τὸ αἰώνιον τοῦ προσκαιροῦ, τό-
σον διαφέρει τῆς ἀρετῆς ἡ δόξα τῆς τοῦ
κόσμου ματαιᾶς δόξης.

1. Ἰωάν. 5.
19.Ρωμ. 2.
10.

» Δόξα καὶ τιμὴ. » Ἡ τιμὴ τῆς ἀρετῆς
ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ τιμὴ· τὸν πλούσιον τὸν φυ-
λάργυρον καὶ ἀμετάδοτον οὐ τιμᾶς, ἀλλὰ
περιφρονεῖς. Ἐὰν δὲ ἐλπίσης τι παρ' αὐτοῦ,
κολακεύεις, ἀλλ' οὐ τιμᾶς αὐτόν· τὰ χεῖλη
σου πλέκουσιν αὐτῷ ἐπαίνους, ἀλλ' ἡ καρ-
διά σου ἐξερευγεται κατ' αὐτοῦ ὕβρεις· τὸν
ἄρχοντα, ἢ τὸν ἀξιοματικόν, τὸν ὑπερή-
φανον καὶ ἀκατάδεκτον, τὸν ἀδικητὴν καὶ
δυναστὴν, οὐ τιμᾶς, ἀλλὰ φρίττεις καὶ τρέ-
μεις ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· κλίνεις τὴν κε-
φαλὴν καὶ προσκυνεῖς αὐτόν ἕως ἐδάφους

τῆς γῆς, πλὴν οὐκ ἐξ εὐλαδίας προτρε-
πόμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς δει-
λίας ἀναγκαζόμενος· τὸ σῶμά σου προσ-
κυνεῖ καὶ δεικνύει πρὸς αὐτόν σέβας, ἀλ-
λὰ τὸ πνεῦμά σου παροργίζεται, καὶ λέ-
γει μετὰ τοῦ προφήτου » Πρόσθετε αὐτοῖς
» κακὰ Κύριε, πρόσθετε κακὰ τοῖς ἐνδόξοις
» τῆς γῆς. » Τοιοῦτοτρόπως τιμῶμεν τοὺς
ἐνδόξους τῆς γῆς, τοὺς ἐξερημένους τῆς ἀ-
ρετῆς· τὸν δὲ ἄνθρωπον, ὁποίας ἂν εἴη τά-
ξεως καὶ καταστάσεως, ἐν ᾧ βλέπετε τῆς
ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα, ἐπαινεῖ τὸ στό-
μα σου καὶ τιμᾶ ἢ καρδιά σου, προσκυνεῖ
τὸ σῶμά σου καὶ σέβεται τὸ πνεῦμά σου,
μόνη τῆς ψυχῆς σου ἡ εὐλάβεια κλίνει ἐνώ-
πιον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν σου· τόσον οὖν
ὑπερτέρα ἐστὶν ἡ τιμὴ, ἢ προσφερομένη
πρὸς τοὺς ἐναρέτους τῆς τιμῆς, τῆς προσ-
φερομένης πρὸς τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς,
ὅσον ἡ τιμὴ ἢ ὑποκριτικῆς τῆς τιμῆς τῆς
ἀληθινῆς, καὶ ὅσον ὑπερτέρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ
τοῦ σώματος.

» Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη. » Δύω εἰσὶ
τῆς εἰρήνης τὰ ἥδη· εἰρήνη ἐσωτερικὴ, καὶ
εἰρήνη ἐξωτερικὴ· ὅταν νεκρωθῶσιν αἱ ἐπι-
θυμίαι τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ
παύσῃ τῆς συνειδήσεως ὁ ἔλεγχος, τότε
εἰρηνεύομεν » Ἐν ἑαυτοῖς, κατὰ τὴν πα-
ραγγελίαν τοῦ Παύλου, τουτέστι τότε ἔρ-
χεται ἐν ἡμῖν ἡ εἰρήνη ἢ ἐσωτερικὴ. Ὅταν
δὲ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον καθὼς καὶ ἑαυ-
τούς, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, τότε
ὅσον τὸ ἐξ ἡμῶν, εἰρηνεύομεν μετὰ πάν-
των τῶν ἀνθρώπων, ὡς διδάσκει ὁ Παῦλος,

Ρωμ. 26. 14.

Ρωμ. 2.
10.1. Θει. 5.
13.Ματθ. 19.
19.Ρωμ. 13.
13.

ἤγουν ἔχομεν τὴν εἰρήνην τὴν ἐξωτερικὴν. Ταῦτα τὰ δύο ἤδη τῆς εἰρήνης μετέδωκεν ὁ θεάνθρωπος τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς δισσεύσας τῆς εἰρήνης τὴν δόσιν, καὶ εἰπὼν· » Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Διὰ τοῦτο ὅταν εἰρηνεύωμεν καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, τότε ἔχομεν τὴν ἀληθινὴν καὶ τελείαν εἰρήνην.

Ὁ κόσμος ἀρπάζει καὶ τὴν ἐσωτερικὴν, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην· αὐτὸς ἐξάπτει τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας, τὴν ἔφρσιν τῆς πλεονεξίας, τοὺς ἔρωτας τῆς ἀσελγείας, τὸν πόθον τῆς ματαιοδοξίας· ποίαν δὲ ἡσυχίαν ἔχει ὁ πλεονέκτης; αὐτὸς ἄνω καὶ κάτω φέρεται ἀκαταπαύστως ἵνα πλουτήσῃ· κὰν δὲ ὑπερπλουτήσῃ, οὐδέποτε χορτάζεται, οὐδὲ ἡσυχάζει· ἀλλ' ὡς ὁ ὑδρωπικός, ὅστις ὅσον περισσότερον πίνει, τόσον περισσότερον διψᾷ, οὕτως αὐτὸς, ὅσον περισσότερον θησαυρίζει, τόσον περισσότερον ἐπιθυμεῖ τοῦ πλοῦτου. Ποίαν εἰρήνην ἔχει ὁ ἀσελγὴς καὶ ἄσωτος, αἰσθανόμενος, ὅτι διαφθείρει οὐ μόνον τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ τὴν ὑγίαν καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα; Ποίαν εἰρήνην ἔχει ὁ ματαιόδοξος ζητῶν ἐπαίνους καὶ κολακείας, καὶ φιλονεικῶν ὑπὲρ τῶν πρωτείων καὶ τῆς πρωτοκαθεδρίας, καὶ σπουδάζων ὑπὲρ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῶν τίτλων; αἱ τοιαῦται δὲ ἐπιθυμίαι οὐ μόνον κυματίζουσι καὶ καταταράττουσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ καταποντίζουσι αὐτὸν

εἰς ἀδικίας, εἰς φθόνους, εἰς δόλους, εἰς ψεῦδος, εἰς ἐπιβουλάς, εἰς μίσους, εἰς τὸ πέλαγος τῶν φοβερῶν ἀμαρτημάτων· ἐκ τούτου ἡ συνειδήσις γίνεται μαστίξ ὀδυνηρῶς μαστίζουσα, καὶ σκώληξ ἀκοίμητος καὶ αὐτὰ τὰ ὀστᾶ κατεσθίων, καὶ ἐπομένως ἀφαιρῶν καὶ αὐτὰ τὰ ἴχνη τῆς εἰρήνης. » Οὐκ ἔστιν εἰρήνη, ἔλεγεν ὁ προφήτης· » τάναξ, ἐν τοῖς ὀστέεσι μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου. Οὐδεμίαν οὖν ἐσωτερικὴν εἰρήνην ἔχει ὁ φιλόκοσμος, ἐπειδὴ ταράττουσιν αὐτὸν διαπαντὸς αἱ κοσμικαὶ αὐτοῦ ἐπιθυμίαι, βασανίζουσιν αὐτὸν διαπαντὸς τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ οἱ σφοδρότατοι ἔλεγχοι. Ἄλλ' ἀρά γε ἔχει κὰν τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην; εἰρηνεύει ἀρά γε μετὰ τῶν ἀνθρώπων; ὣ πόσον μακρὰν ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη· ἐνθεν μὲν οἱ δυνάσται καὶ οἱ κλέπται ἐπιβουλεύοντες τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, φόβους προξενοῦσιν αὐτῷ καὶ δειλίαν· ἐκεῖθεν δὲ οἱ ἀντίζηλοι καὶ ἀντερασται ἐμποδίζοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀσελγειῶν αὐτοῦ, ρίπτουσιν αὐτὸν εἰς ἀνυπερβάτους κινδύνους· ἀλλὰ καὶ οἱ φθονεροὶ καὶ οἱ ματαιόδοξοι, ἐπιβουλεύοντες ὅσα ἔχει, καὶ ἐμποδίζοντες ὅσα ἐλπίζει εἴτε πρωτεῖα, εἴτε ἀξιώματα, εἴτε προβιθασμοὺς, ταραχὴν καὶ ζάλην προξενοῦσιν αὐτῷ μεγάλην καὶ ἀνείκασον· αὐτὸς οὖν ἐστὶν ὡσπερ τὸ πλοῖον τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, ἐν ᾧ ἔσωθεν μὲν μάχονται οἱ ἀσύμφωνοι ναῦται, ἔξωθεν δὲ βιάζουσιν αὐτὸ οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα σφοδρὰ κύματα· ἢ ὡς πόλις

ἔσωθεν μὲν ὑπὸ τῆς ἀκαταστασίας τῶν πολιτῶν θορυβουμένη, ἔξωθεν δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καταπολεμουμένη.

Ἄδελφοί μου ἀγαπητοί, μὴ πλανώμεθα· μόνος ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης· διότι ὅπου ἀρετὴ, ἐκεῖ νεκροῦνται τῆς σαρκὸς αἱ ἐπιθυμίαι, ἐκεῖ παύει τῆς συνειδήσεως ὁ ἔεγχος. Ὅπου ἀρετὴ, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη. Ὅπου δὲ ἡ ἀγάπη, ἐκεῖθεν φεύγει ὁ φθόνος, ἡ συκοφαντία, ἡ ἀδικία καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα, ὅσα καθ' ἡμῶν ἐξεγείρουσι τὸν πόλεμον τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενοι εἰρηνεύουσι ἐσωτερικῶς, εἰρηνεύουσι καὶ ἐξωτερικῶς. Ὅθεν αὐτοὶ αἰσθάνονται τῆς μακαρίας εἰρήνης τὴν μελίρρυτον γλυκύτητα, καὶ τὴν τερπνότητα αὐτῆς τὴν ἐπουράνιον. Τὰ δὲ τῶν κακοτρόπων σκάνδαλα, καὶ αἱ ἐπιβουλαί, καὶ οἱ διωγμοί, οὐκ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην. Διότι αὐτὴ κατοικεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ οὐδέποτε ἀπ' αὐτῶν χωρίζεται. Ἀποδείξεις τούτου ἡ χαρὰ τοῦ Παύλου ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ἔξωθεν ἐπάσχε. Διότι, » Νῦν χαίρω, ἔλεγεν, ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ » ὑμῶν.

Ἄρ. 1. 24.

Ῥωμ. 2.
10.

Δόξα οὖν καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη οὐχὶ τοῖς πλουσίοις, οὐχὶ τοῖς ἡδυπαθέσιν, οὐχὶ τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς, ἀλλὰ παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν· κἂν πλούσιος κἂν πένης, κἂν ἐνδοξος καὶ περίβλεπτος, κἂν ἄδοξος καὶ ἀφανής, κἂν ὁποίου γένους καὶ τάξεως καὶ καταστάσεως ὑπάρχῃ ὁ

ἄνθρωπος, δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη εἰς αὐτόν, ὅταν ἐργάζηται τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα· ταῦτα τὰ ἀνταποδόματα ὑπόσχεται ὁ Παῦλος, μᾶλλον δὲ τὸ πανάγιον πνεῦμα διὰ στόματος τοῦ Παύλου εἰς τοὺς ποιῶντας τὰ καλὰ ἔργα, ἀνταποδόματα μεγάλα, ἀνταποδόματα συστατικὰ τῆς ἀληθινῆς τῶν ἀνθρώπων εὐτυχίας, ἀνταποδόματα αἰώνια. Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη εἰς τοὺς ἐναρέτους ὡς εἰς τὴν γῆν, δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη εἰς τὸν οὐρανόν· ἐνδοξος ὁ ἐνάρετος παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἐνδοξος καὶ παρὰ τῷ θεῷ· τίμιος ἐπὶ γῆς, τίμιος καὶ ἐν οὐρανῷ· εἰρηνικός, ἐν ὄσῳ ζῆ, εἰρηνικός καὶ μετὰ θάνατον, ὡς ἀπολαμβάνων τῆς εἰρήνης τοῦ θεοῦ, ἧτις οὐκ ἔχει ὄριον.

Ἄρ. 9.

Διὰ τοιούτων οὖν θείων καὶ σωτηριωδῶν λόγων ἐστήριξεν ὁ θεόφρων Παῦλος τὰς καρδίας τῶν ἐργαζομένων τὰ ἀγαθὰ ἔργα· ἀκούσατε δὲ, τί ἀπεφάσισε περὶ τῶν ποιούντων τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ καὶ ἄνομια. » Θλίψις, εἶπε, καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἑλλήνου. Ἐπειδὴ δὲ ἐγίνωσκεν ὅτι πολλοὶ πλανῶσιν ἑαυτοὺς, προβάλλοντες τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ θεοῦ νόμου, καὶ λέγοντες, ὅτι ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐναντίος εἰς τὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀντιπροβάλλει εἰς αὐτοὺς τῶν ἐθνῶν τὸ παράδειγμα, ἵνα καταστήσῃ αὐτοὺς ἀναπολόγητους. Ὅταν ἐλέπης, λέγει, ὅτι οἱ ἐθνικοί, οἱ μὴδὲ λαβόντες, μὴδὲ ἔχοντες τὸν

Ῥωμ. 2. 9.

Ἄρ. 10.

νόμον τοῦ θεοῦ, φυλάττουσι τὰς ἐντολάς τοῦ θεοῦ νόμου, οὐδὲν ἄλλο συμπεραίνεις, εἰμὴ ὅτι ἡ ἀνθρώπινος φύσις ἔχει ἐν ἑαυτῇ νόμον φυσικόν, ὅστις ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον νομοθέτην ἑαυτοῦ, ὁδηγῶν αὐτὸν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τοῦ θεοῦ νομοθεσίας. » Ο-

Αὐτ. 14.

» ταν, γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει » τὰ τοῦ νόμου ποιῆ, οὗτοι νόμον μὴ » ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος.

Βλέπε δὲ ταύτης τῆς ἀληθείας τὴν ἀπόδειξιν· πόθεν ἔμαθεν ὁ Ἄβελ, ὅτι πρῶτον καὶ δίκαιόν ἐστιν ἵνα προσφέρωμεν τῷ Θεῷ τὰ ἐκλεκτώτερα τῶν πραγμάτων ἡμῶν, διὸ καὶ ἐθυσίασεν » Ἀπὸ τῶν πρῶ-

Γεν. 4. 4.

» τοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ » τῶν στεάτων αὐτῶν; Πόθεν ὑπώπτευσεν ὁ Κάιν, ὅτι ὁ φόνος ἐστὶν ἁμαρτία παροργίζουσα τὸν θεόν, ὅθεν ἔκρυπτε τὸν φόνον, ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν θεόν καὶ λέγων· » Μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰμὶ » ἐγώ; Πόθεν ἐγνώρισεν ὁ Ἐνώχ τὰ ἀρε-

Αὐτ. 9.

» στα εἰς τὸν θεόν, καὶ ἐγένετο εὐάρεστος αὐτῷ; Πόθεν ἐδιδάχθη ὁ Νῶε τὴν δικαιο-

Γεν. 5. 24.

» σύνην καὶ τὴν τελειότητα, τῆς τότε γε-νεῆς τῶν ἀνθρώπων. » Ὅθεν ἐγένετο ἄν-

Γεν. 6. 9.

» θρωπος δίκαιος, τέλειος ἐν τῇ γενεᾷ αὐ-» τοῦ, καὶ εὐηρέστησε τῷ θεῷ; Πόθεν ἐνόησεν ὁ Ἀβραάμ, ὅτι χρεωστοῦμεν εἰς τὸν θεόν τελείαν ὑπακοήν, καὶ ἀγάπην περισσοτέραν καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὰ τέ-

Γεν. 22. 10.

» τὸν Θεόν, » Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ » λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάζει τὸν υἱόν

Π. 23. 10. 2. 30.

» αὐτοῦ; Ποῖος νόμος ὠδήγησε τὸν ἐθνικόν

Κορνήλιον τὸν ἑκατοντάρχην τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν νηστείαν, καὶ τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην; Ποῖος νόμος ἐδίδαξε τὰ βάρβαρα ἔθνη, ἵνα παιδεύωσι τοὺς φονεῖς, τοὺς ληστὰς, τοὺς κλέπτας, τοὺς μοιχοὺς, τοὺς ἀδικητάς; ποῖος ἄλλος νόμος, εἰμὴ ὁ νόμος ὁ φυσικός; » Ἐθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ.

Ἄλλ' ἀκούομεν, λέγεις, τὸν αὐτὸν Παῦλον λέγοντα. » Βλέπω δὲ ἕτερον νό-» μον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον » τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτί-» ζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι » ἐν τοῖς μέλεσί μου. » Ἴδου οὖν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου δύο νόμοι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀντιπολεμούμενοι, ὁ νόμος τῆς σαρκός, καὶ ὁ νόμος τοῦ νοός· τίς οὖν τούτων τῶν δύο νόμων ἐστὶν ὁ νόμος ὁ φυσικός, ὁ νόμος τοῦ νοός, ἢ ὁ νόμος τῆς σαρκός, ὁ νόμος τῆς σαρκός ἐστὶν ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας· αὐτὸς δὲ οὐκ ἐφυτεύθη ὑπὸ θεοῦ εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, ἀλλὰ φθόνῳ τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὰ μέλη τῆς σαρκός μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ προπάτορος· διὸ ὁ νόμος ὁ σαρκικός οὐκ ἐστὶν ὁ νόμος ὁ φυσικός τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐστὶ νόμος ἐπίσακτος καὶ παρὰ φύ-σιν, καθὼς καὶ ἡ ἀσθένεια ἐν τῷ σώματι οὐκ ἐστὶ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐπιείσρχεται εἰς τὴν φύσιν διὰ τινος ἀταξίας· νόμος δὲ φυσικός τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ὁ νόμος τοῦ νοός· αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐνέθηκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐμφυσήσας » Εἰς τὸ πρόσω-

Ρωμ. 7. 23.

Γεν. 2. 7.

ποιν αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ καταστήσας αὐτὸν λογικὸν καὶ συλλογιστικὸν καὶ διακριτικὸν. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ πρωτόπλαστος πρὶν τῆς παραβάσεως μηδένα ἄλλον νόμον ἔχων, εἰμὴ τὸν φυσικόν, μακρὰν ἀπέειχεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰργάζετο τὴν ἀρετὴν· μετὰ δὲ τὴν παράβασιν εἰσηλθεν οὐ μόνον εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ὁ ἐπίσακτος καὶ παρὰ φύσιν νόμος τῆς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι οἱ δύο νόμοι διδάσκουσι τὰ ἐναντία, ὁ μὲν φυσικὸς, τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ παρὰ φύσιν, τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦτο ἀντιστρατεύεται ὁ ἕτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου, καθὼς ἡ ἀσθένεια κατὰ τῆς ὑγείας· εἰς ταύτην δὲ τὴν φοβεράν μάχην, ἄλλοτε μὲν νικᾷ ὁ φυσικὸς νόμος τὸν παρὰ φύσιν, ἐκ δὲ τῆς νίκης ταύτης γεννᾶται ἡ ἀρετὴ, καθὼς νικᾷ πολλάκις τὴν ἀσθένειαν ἡ ὑγεία, ἐκ δὲ τῆς νίκης ἀκολουθεῖ ἡ ζωὴ· ἄλλοτε δὲ νικᾷ ὁ παρὰ φύσιν νόμος τὸν κατὰ φύσιν, ἐξ οὗ αἰχμαλωτίζεται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος, καθὼς, ὅταν νικᾷ ἡ ἀσθένεια τὴν ὑγείαν, παραδίδεται εἰς τὸν θάνατον· ἀληθῶς δὲ αἰσθητὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀλληλομαχία· αἰσθάνομαι, ὅτι ἡ σὰρξ μου ὀρέγεται τὴν ἁμαρτίαν, αἰσθάνομαι, ὅτι ἡ ψυχὴ μου θέλει τὴν ἀρετὴν· ὀρμᾷ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἡ σὰρξ, μὴ, λέγει μοι ὁ νοῦς μου, μὴ πράξης τῆς ἁμαρτίας τὸ ἔργον· συγχωρεῖ δὲ ὁ θεὸς τοῦτον τὸν πόλεμον, ἵνα στεφανώσῃ δικαίως τὸν νικητὴν τῆς ἁμαρτίας· νόμος οὖν φυσικὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ὁ νόμος τοῦ νοός· αὐτὸς ἐστὶν ὁ διδάσκαλος τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ, αὐτὸς

ἐστὶ τὸ κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἰσχυρὸν δόπλον, αὐτὸς ὁ ἀγρυπνος φύλαξ τῶν θείων ἐντολῶν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ σωτὴρ, ὅταν κατασταθῇ νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος.

Παρατηρῶ δὲ ἐγὼ, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ οὐδεμίαν ἔχομεν προφασιολογίαν, οὐδὲν δικαιολόγημα, οὐδεμίαν ἀπολογίαν· ὁ νόμος τῆς φύσεως ὀδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὸ ἀγαθόν· ἔλεπομεν δὲ, ὅτι πολλοὶ διὰ μόνης τῆς τούτου ὀδηγίας κινήσαντες τὸν νόμον τῆς σαρκός, ἐπραξάν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ εὐηρέστησαν τῷ θεῷ. Ὁ γραπτός νόμος τοῦ θεοῦ, ὁ ἐν Σινᾷ διὰ τοῦ Μωϋσέως δοθείς, διδάσκει ἡμᾶς λεπτομερῶς τῆς ἁμαρτίας τὴν φυγὴν καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν ἐργασίαν· ἔλεπομεν δὲ, ὅτι διὰ τῆς βοηθείας τούτων τῶν δύο νόμων, ἡγουν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ, πάντες οἱ προφῆται καὶ οἱ ἐν νόμῳ δίκαιοι ἀπεσράφησαν τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα, καὶ κατώρθωσαν τῆς ἀρετῆς τὰ ἀνδραγαθήματα. Ἐχομεν δὲ ἡμεῖς καὶ τρίτον νόμον, τὸν ἐν τῇ ἀγίᾳ Σιών δεθέντα, τὸν νόμον, λέγω, τὸν εὐαγγελικόν, ὅστις νομοθετεῖ τὴν τοῦ σαρκικοῦ νόμου ἀποστροφὴν, καὶ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἴδου τί διδάσκει αὐτὸς διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ. » Εἴτις θέλει Ματθ. 16.
24.
» ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
» καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Βλέπομεν δὲ μυριάδας μυριάδων ἀνθρώπων πάσης καταστάσεως καὶ τάξεως, οἵτινες ὑπακούσαντες εἰς τοῦτον τὸν νόμον, ἐπέκρωσαν τῆς σαρκός τὰ πά-

θη, καὶ ἔφθασαν εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν τελειότητα, τὴν ἐνδεχομένην τοῖς ἀνθρώποις· πρὸς τούτοις δὲ πιστεύομεν, ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ συνεργήσασα καὶ εἰς τοὺς πρὸς νόμου, καὶ εἰς τοὺς ἐν νόμῳ, καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα προαιρέθοντας τὸ ἀγαθόν, ἔτοιμός ἐστι συμβοηθῆσαι ἡμᾶς, ἐὰν σπουδάζωμεν διὰ τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐπίκτησιν.

Ταλαίπωρος οὖν ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος· τρεῖς ἔχω διδασκάλους, τρεῖς ὁδηγοὺς, τρεῖς ὑπερμάχους, τρεῖς συμβοηθοὺς, τὴν φύσιν, τὸν νόμον, τὸ εὐαγγέλιον, ὁδηγοῦντάς με καὶ προτρέποντάς πρὸς τὴν ἀρετὴν· ἔτοιμος δὲ ἐστὶ καὶ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις πρὸς τὴν βοήθειάν μου· ἐγὼ δὲ πα-

ρακοῦω τὸν νόμον τῆς φύσεως, παραβαίνω τὸν ἐν Σινᾷ νόμον, ἀθετῶ τὸ εὐαγγέλιον, κλείω καὶ τὴν θύραν τῆς θείας χάριτος. Οὐαὶ μοι· ποίαν ἀπολογίαν ἔχω ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ὁ θεὸς κρίνῃ οὐ μόνον τὰ φανερά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας μου; ἀδελφοί μου ἁμαρτωλοί, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγὼ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐδεμίαν ἔχετε ἀπολογίαν. Ἐὰν δὲ μὴ μετανοήσητε, ἕως οὗ ἔχετε τὸν καιρὸν, ἀπολείτε τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὴν ἐλπίδα. » Ἐὰν μὴ ἐπι-
» γραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλω-
» σει, τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἤτοι-
» μασεν αὐτό. Καὶ ἐν αὐτῷ ἤτοιμάσα-
» σκεύη θανάτου.

Ψαλ. 7
12. 18.